

ZGODOVINA KRŠČANSTVA

1. RAZVOJ KRŠČANSTVA IN NJEGOVA RAST

Krščanska Cerkev se je v starem veku razvijala v okviru antičnega Rimskega imperija. Njen izvor je v Palestini, kjer Jezus Kristus oznani svoj nauk; razširjajo in nadaljujejo pa ga apostolski učenci. Nauk Jezusa ima korenine pri židovskem in grškem verovanju, vendar pa oba preseže, saj se krščanstvo očisti političnih in nacionalnih primesi. Vera ni namenjena enemu narodu, temveč ima univerzalni namen za vse narode. Kristus je tako učil splošno – človeško, vesoljno vero in razglašal vesoljna verska načela. Bistvo krščanskega verovanja je tako na notranji pobožnosti posameznika, se pravi v ljubezni do Boga in bližnjega.

Prvi desetletji 2. stoletja pomenita prvi preobrat v krščanskem verovanju, saj umrejo poslednji apostolski učenci, ki so širili vero, njihov nauk pa začne izgubljati privrženca. V tem času krščanska Cerkev določi tudi kanon štirih evangelijev (Matejev, Markov, Lukov in Janezov) za temeljne knjige krščanske vere in glavne vere krščanske zgodovine.

Razvoj krščanske vere v Rimski državi povzroči 300 leten boj med njima, ki je bil posledica različnosti krščanstva in poganstva v sami osnovi. Tako v Rimskem imperiju organizirajo množična preganjanja proti novi veri, vendar pa se le-ta počasi širi. Zadnje množično preganjanje je bilo v času Dioklecijana, vendar neuspešno.

V času Konstantina Velikega (306-337) se je Rimska država pokristjanila. Leta 313 je bil sprejet Milanski edikt, s katerim postane krščanstvo svobodna in enakopravna vera. Država ni več sovražno ovirala Cerkev, ampak jo je celo pospeševala. Samo pokristjanjenje Rimske države olajša Cerkvi boj za obstanek, Cerkev v tem času natančneje izoblikuje svoje nauke.

Leta 381 je bil v Carigradu sklican drugi ekumenski koncil, kjer so sprejeli nicejske utemeljitve. Istega leta je cesar Teodozij uradno odklonil pogansko povzdignjenje in naslov *Pontifex maximus*, s čimer so poganski kulti izgubili oporo v državi. Krščanstvo je postalo državna vera, uveljavljena skoraj po vsem Rimskem cesarstvu.

Vzhodna in zahodna Cerkev sta se prvič ločili leta 484; ta akakijanska shizma je trajala do leta 519. Sprožil jo je papež Feliks II., ko je odstavil carigrajskega patriarha Akakija, ker je še naprej zastopal monofizitizem, ki ga je leta 451 obsodil koncil v Halkedonu. Nato se cerkvi ponovno združita in nadaljujeta skupen razvoj skozi 6. in 7. stoletje.

Središče Cerkev se je srednjem veku prestavilo iz vzhodnega dela Rimskega cesarstva na zahodni del – Rim. Približno sredi 5. stoletja je krščanska vera in s tem papeštvo prvič dobila svetovni pomen, saj je začela z množičnim pokristjanjevanjem narodov, najprej Germanov, Anglosaksoncev in Frankov. Pokristjanjevanje teh narodov je imelo za kasnejši razvoj Cerkev odločilni pomen.

Širjenje Langobardskega kraljestva in grozeča nevarnost Bizantinskega kraljestva v 8. stoletju, sta prisilila Cerkev, da se zateče po pomoč k frankovskemu narodu in Karlu Velikemu. Le-ta je obvaroval Rim, papež Leon III. pa ga v zameno okrona za cesarja Svetega rimskega cesarstva. Tako Cerkev ponovno dobi svojo državo.

S ponovnim dvigom moči Cerkev, se v 9. stoletju nadaljuje pokristjanjevanje Slovanov, najprej v srednji Evropi, nato pa v vzhodnem in severo-vzhodnem delu Evrope. Po razdelitvi

Rimskega cesarstva v vzhodno in zahodno državno polovico, je nastal tudi pojem »vzhodne cerkve«, ki je zajemal patriarhate v Aleksandriji, Antohiji, Carigradu in Jeruzalemu. Le-ti so ponesli krščanstvo v Perzijo, Armenijo in Georgijo, pokristjanjevati pa so začeli tudi južne Slované. Postopno uveljavljanje »vzhodne cekve« prinese obsežnejši razkol v času ikonoklazma (razbijanje podob oz. slik svetnikov), vendar pa se v 9. stoletju cerkvi ponovno zblížata, do dokončne ločitve pa pride leta 1054. Zaradi nasprotujočih si stališč, ki sta jih zavzemali katoliška in pravoslavna Cerkev, je bil njun razkol logičen in traja še danes. Medtem, ko so se na Vzhodu poglobljali v globoka verska vprašanja (kakšna je Kristusova narava, kakšna je njegova volja,...), so v Rimu v tem videli sejanje razdora in nesmiselnost. Problem se je pojavil tudi pri jeziku. Rim je ohranil latinščino, v Bizancu je prevladala grščina. Spor je nastal tudi v tem, ali naj se duhovniki poročajo in kateri datum naj se določi za Veliko noč. Razlike so se pojavile tudi v samem razlaganju Biblije. Danes je pravoslavna vera prisotna predvsem v Rusiji, Grčiji in Srbiji.

Krščanska vera ima za razvoj evropske ideje velik pomen. Širjenje same vere pomeni širjenje ozemlja, ki ga lahko vključimo v evropski prostor in širjenje skupne krščanske identitete. Za Evropejce oz. evropejsko bi lahko označili tiste prebivalce in dežele, ki so bile v takratnem času pod vplivom krščanstva. Iz te ideje se kasneje oblikuje ideja, ki jo predstavi papež Pij II. v 15. stoletju – Evropa je enako krščanstvo.

2. KRIŽARSKE VOJNE

Križarske vojne so bile verske vojne, ki jih je sprožil krščanski zahod proti drugim religijam in ljudstvom. Sprva je ta izraz vključeval 9 (po nekaterih podatkih 7) križarskih vojn za osvojitve Svete dežele izpod muslimanov, toda v imenu vere so vodili tudi vojne proti poganom (nemški križarji napadajo Slované), verskim ločnicam (v Franciji so preganjali albižane in katare) in španskim Arabcem.

Križarske vojne je sprožila stiska krščanstva v Sveti deželi. V 7. stoletju je Sveta dežela prišla pod islamsko oblast, vendar pa arabski mohamedanci niso napadali in preganjali krščanskih romarjev, od njih so pobirali le davek za prehod. Ko pa v 11. stoletju Sveto deželo zavzamejo turški Seldžuki, se začne preganjanje krščanskih romarjev. Ta dejanja v ostalem krščanskem svetu povzročijo nejevoljo iz katere se razvijejo križarski pohodi. Leta 1074 izda papež Gregor VII. prvi poziv za križarsko vojno, z namenom pomagati vzhodnorimskim kristjanom. Pohod proti Sveti deželi je nameraval izpeljati sam, vendar pa do tega dogodka ne pride.

Prvo pravo križarsko vojno (1095 – 1099) je leta 1095 začel papež Urban II. v francoskem Clermontu. Za njen cilj je bilo določeno, da bi kristjani vnovoč zavzeli Jeruzalem in Sveto deželo, hkrati pa tudi pomagali Bizantinskemu cesarstvu v borbi proti Seldžukom. Prva križarska vojna se je za krščanski svet končala uspešno, saj so po njenem koncu v Palestini in Siriji ustanovili štiri križarske države.

Druga križarska vojna (1145 – 1149) ni imela nobenih uspehov. Obe vojski, ena pod vodstvom Konrada II., druga pod vodstvom francoskega kralja Filipa, sta zgrešili pot in se preveč oddaljili od križarskega zaledja, tam pa so jih pokopali organizirani Saraceni.

Ko leta 1187 Saladin znova zavzame Jeruzalem, papež Gregor VIII. pozove najmočnejše monarhe: angleškega Riharda I., francoskega Filipa II. in sveterimskega cesarja Friderika I. k tretji križarski vojni (1189 – 1192). Friderik je leta 1190 utonil v Ciliciji, Filip je križarsko

vojno zapustil leta 1191, ko osvobodijo Akko, Rihard pa naslednje leto, po vzpostavitvi primirja s Saladinom. Jeruzalema niso osvojili.

V četrti križarski vojni (1202 - 1204) se je najbolj dotlej izkazal resnični namen večine križarjev. Le-ti se namreč niso borili za osvojitve Svete dežele, temveč zaradi dobička, ki ga je prineslo plenjenje po tej deželi in ob poti tja. Tako se četrti pohod niti ne zaključi v Sveti deželi. Njena posledica pa je ustanovitev latinskega cesarstva v Konstantinoplu.

Tudi kasnejši križarski pohodi se izjalovijo še pred zastavljenim ciljem, med njimi tudi otroška križarska vojna leta 1215, med katero je izgubilo življenje na tisoče otrok.

Na političnem področju križarske vojne niso prinesle ničesar, iz gospodarskega in kulturnega vidika pa so pospešile stike med Zahodom in Vzhodom, ki so kasneje učinkovali za razvoj same Evrope (arhitektura, oblačila, hrana, pohišstvo,...).

3. OBDOBJE REFORMACIJE

PROTESTANTIZEM

Cerkev se je vedno bolj oddaljevala od svojega nauka. Verniki so ji očitali predvsem nemoralno življenje duhovščine, bogastvo in prodajanje odpustkov. Prvi, ki je tudi javno izrazil nezadovoljstvo je bil Martin Luter, ki je 31. oktobra 1517 na vrata katedrale v Wittenbergu nabil 95 tez in pudaril, da samo vera v božjo milost zagotavlja zveličanje. Svoje razmišljanje je branil tudi pred cesarjem v Wormsu. Verski boj je šel tako daleč, da je Luter leta 1521 ustanovil luteransko cerkev (pozneje so jih zaradi protestov proti grožnjam cesarja Karla V. imenovali za protestante). Opustil je maše, čaščenje svetnikov, meniško zaobljubo, obsodil odpustke in vice, kot novost pa je dovolil, da so se duhovniki poročili (ukinil je celibat). Luteranstvo je kmalu osvojilo severno Nemčijo in Skandinavijo, razširilo pa se je tudi na vzhod.

KALVINIZEM

Z Lutrovimi spisi se je seznanil tudi Jean Kalvin. Leta 1535 je v Baslu napisal *Institutio religionis Christianae* - Oris krščanskega nauka, ki je zaslovel po vsem svetu. Leta 1542 je reformiral cerkev v Ženevi. Z odpravo oltarjev, sveč, podob in cerkvenega okrasja je šel celo dlje kot Luter. Kot jedro nauka je postavil predestinacijo – človek je že v naprej določen za večno blaženost oz. pogubljenje. Kalvinizem se je obdržal na Škotskem in Nizozemskem.

ANGLIKANSKA CERKEV

Če sta se luteranstvo in kalvinizem pojavila zaradi nasprotovanja rimskokatoliški Cerкви, pa je Anglija pretrgala vezi z Rimom iz čisto osebnih razlogov. Papež namreč ni želel razveljaviti poroke kralja Henrika VIII. s Katarino Aragonsko. Kralj je zato zmanjšal pooblastila in dohodke duhovščini, leta 1534 pa je s privolitvijo parlamenta tudi dokončno ločil angleško cerkev od Rima ter se povzdignil v poglavarja angleške cerkve. Anglikanski nauk se je izoblikoval nekje med katolicizmom in protestantizmom.

4. KATOLIŠKA OBNOVA

Katoliška Cerkev evropskemu dogajanju sprva ni posvečala velike pozornosti. Papež Leon X. se je bolj posvečal umetnosti in zabavi, veliko časa pa mu je jemalo vsakodnevno vodenje obsežnega papeškega uradništva. Spričo vsega tega ni bil sposoben, da bi za krščansko Evropo v usodnih trenutkih njene zgodovine predstavljal njenega voditelja.

Ko se je cerkvenim voditeljem dejansko posvetilo, da Luter zahteva neko duhovno avtoriteto, so nanj začeli gledati sovražno. Rane ni bilo več mogoče zaceliti, državni zbor v Wormsu je leta 1521 potrdil Lutrovo ekskomunikacijo in ga razglasil za političnega izobčenca. Znotraj same Cerkve so se nekateri posamezniki na visokih položajih še kako strinjali z Lutrovimi obtožbami. Cerkve niso zapustili, ampak so jo skušali reformirati od znotraj. Prizadevali so si za obnovitev prvotne pobožnosti rimske Cerkve. Ustanovitev Oratorija božje ljubezni, prenovitev papeštva, ustanovitev Družbe Jezusove in več drugih novih redovniških družb (uršulinske, kapucinske ...), sklic ekumenskega koncila, pomladitev in preureditev inkvizicije, izdaja seznama prepovedanih knjig ... vse to je pomagalo poživiti rimsko Cerkev, tako da se je leta 1650 znašla na pragu nove dobe razmaha in duhovnega razcveta.

V prvi polovici 17. stoletja je bil velik del Evrope vpleten v vojno. Narodi so se bojevali za prevlado nad Evropo in svetovno trgovino. V vojne je bila vpeta tudi Cerkev, ki je bila na strani tistih vladarjev, ki so podpirali katoliško vero. Vse bolj pa je vera postajala le izgovor, v ospredje je stopila politika in želja po nadvladi na celini. Vojne so se končale Westfalskimi mirovnimi pogodbami.

5. RACIONALIZEM

Eden izmed pomembnejših trenutkov evropske zgodovine se je zgodil nekega mrzlega dne med zimo leta 1619/20, ko je filozof Rene Descartes podvomil o vsem kar se podvomiti da in ugotovil slednje – da je samo eno o čemer ne more dvomiti, namreč dejstvo, da dvomi. Tako je izpeljal slavni postulat *Cogitatio ergo sum*, »Mislim torej sem«.

V 17. stoletju se je po celi Evropi razmahnilo razumno mišljenje, ko je začela moderna znanost spreminjati človekov pogled na svet. John Locke v delu Razumnost krščanstva utemeljuje svoj pogled na tem, da mora biti tudi vera utemeljena na izkustvu. Po njegovem mnenju so reči, ki se skladajo z razumom (denimo obstoj Boga) in reči, ki razumu nasprotujejo (denimo obstoj več bogov). So pa tudi reči, ki razum presega (denimo Jezusovo vstajenje). Imamo torej temelje za vero vanje, vendar jih z razumom ne moremo zapopasti. Knjiga je bila prelomnica za začetek razsvetljenstva, ki obvladuje 18. stoletje. To stoletje je zaznamovala francoska revolucija, s katero je prišlo do sekularizacije, torej ločitve med Cerkvijo in državo, ki se je preuredila v republiko. Cerkev je začela izgubljati svojo moč.

Vplivi revolucije so se kasneje (okoli leta 1848) občutili tudi v srednji Evropi, kjer so se ljudje navduševali nad idejami republikanstva, osnovanega na bolj demokratičnih elementih (npr. parlament). Absolutistični vladarji so temu sprava nasprotovali, kasneje pa pred strahom, da bi izgubili prestol, pristali na parlamentarne monarhije.

Leta 1864 je papež Pij IX. izdal encikliko *Quanta cura*, ki ji je bil priložen *Syllabus*, seznam 80 zmot moderne dobe. Ta dokument je nasprotoval političnemu liberalizmu in potegnil ločnico med katoliško Cerkvijo in laičnimi duhovnimi tokovi (racionalizem, marksizem, darvinizem ...). Pij IX. je vrhunec svoje moči dosegel leta 1870, ko je sklical prvi vatikanski

koncil, kjer je bila osrednja tema vloga papeža in njegove države. Sprejeta je bila dogma o papeževi nezmotljivosti o verskih in moralnih zadevah. Kljub vsemu pa koncil ni mogel vplivati na miselnost, ki je vladala v Italiji, novi kralj Viktor Emanuel je papeško državo omejil na Vatikan.

6. 20. STOLETJE

Spravo med katoliško Cerkvijo in italijansko državo je končal Mussolini. Leta 1929 je s papežem Pijem XI., zagrizenim sovražnikom komunizma, sklenil t.i. Lateransko pogodbo. Z njo se je papeštvo odpovedalo svojim ozemeljskim zahtevam v Italiji, priznalo novo italijansko oblast in privolilo v to, da se ne bo mešalo v politiko, oblasti pa dopuščalo, da bo privolila v ustanavljanje novih škofij. Fašistična oblast je papeža razglasila za vladarja vatikanske neodvisne suverene države, poleg tega so izplačali nadomestilo za dohodke, ki jih je Vatikan izgubil, ko so mu leta 1870 vzeli Rim. Fašisti so katoliško vero razglasili za edino državno, ki si je tako utrdila položaj v državi. Ta pogodba je Cerkev zaznamovala, saj je sodelovala s totalitarnim režimom, kar ji nekateri očitajo še danes.

Ko je leta 1939 izbruhnila druga svetovna vojna so cerkveni dostojanstveniki svojim vladam načeloma obljubljali svojo zvestobo. Vojsko so oskrbovali s pastoralno službo vojaških kaplanov. V južni in vzhodni Evropi so na oblast prihajale komunistične stranke, ki so preprečevale delovanje Cerkve (tudi na Slovenskem).

Leta 1949 je brat Roger ustanovil skupnost v Taizeju. Njen glavni namen je širše ekumensko gibanje, saj se v njem zbirajo mladi iz celega sveta in najrazličnejših vej krščanske Cerkve. Ekumensko gibanje Cerkva, ki širi spoznanje o enotnosti v Kristusu, je bilo skozi 20. stoletje zelo aktivno in imelo več zasedanj.

1962-ega je potekal drugi vatikanski koncil, ki je bil pomemben mejnik v zgodovini katoliške Cerkve. Predstavlja začetek nove dobe odpiranja in sodelovanja. Poudaril je, da je Cerkev telo, ki ga sestavljajo vsi krščeni, tako laiki kot duhovniki. Uveljavilo se je pojmovanje Cerkve kot romarskega božjega ljudstva, ki mora opravljati svoje poslanstvo na zemlji. Pomembno je, da so bogoslužja posodobili (uporaba domačega jezika). Vidnejše mesto v katoliškem življenju je dobilo Sveto pismo.

Nekaj praktičnih primerov, kako v posameznih vejah udejaniti korenino

Veja VV;

- volčiči po gručah zaigrajo kakšno zgodbo iz zgodovine krščanstva
- »obišče« jih kakšna oseba iz zgodovine (npr. Luter, papež, kralj,...)
- ambientacija na taborih (npr. Srednjeveški trgovci, ...)
- velika igra, ki se nanaša na določeno zgodovinsko obdobje

Veja IV;

- kateheza (npr. razni redovi, kdaj so se ustanovili,...)
- ambientacija na taborih (npr. križarji,...)
- velika igra, ki se nanaša na določeno zgodovinsko obdobje
- veččina s področja zgodovine
- kviz z zgodovinskimi vprašanji

Veja PP;

- razdeljevanje različnih tem popotnikom
- problemska obravnava (npr. obdobje križarskih vojn, reformacije,...)
- kviz z zgodovinskimi vprašanji
- časovni trak
- vloga in pomen krščanstva za Slovence
- vrednotenje simbolov (objektov, znamenj,...)